

శ్రీ రస్తు.

శ్రీసద్గురుభ్యోనమః.

చంద్రహాసనాటకము,
కంపెనిత్రామా.

ఇవి, గుంటూరుజిల్లా ప్రాథమికశాఖగిరి

గంజి నాగయ్యగారిచే

రచియింపబడినది.

ఇవి,

పండితులచే బరిపక్వరింపబడి.

కో - గోవిందరాజు ముద్రలారివారి

వలన,

జీవరత్నాకర ముద్రాక్షరశాలయంకు

ముద్రింపించి ప్రచురింపబడియె.

చెన్నైపబ్లికం.

1912

దీనివెల,

అణాలు

౦-౪-౦

894-8132
NAG-C

ప్ర క ట న.

జగనోహినివిలాస ద్రామా.	0	8	0
ధన్వంతరి వైద్యచికిత్సా సారము	0	12	0
అంజనేయశాస్త్ర నామావళి	0	4	0
భాగవతం ౪౦౦ బొమ్మలు	1	8	0
పెద్దటికా అమరం	1	0	0
దేవయాన నాటకం	0	3	0
వశిష్టప్రొక్త పైశ్యశాస్త్రము	1	8	0
దశమస్కంధము పదము	0	10	0
నీతిశాస్త్రం ౩ ఆయనం	0	3	0
యెడ్లరామదాసుచరిత్ర	0	5	0
విరాటపర్వం వచనం	0	12	0
కపోత వాక్యం	0	2	0
బాలనాగమ్మ కథ	0	3	0
బొబ్బిలిరాజుకథ.	0	4	0

పై పుస్తకములు ఇతర సంస్కృతాంధ్ర గ్రంథముల మూలలు పుస్తకములును విక్రయించబడును. వలయువారలు చెన్నపట్టణం వడవలమేస్త్రీ వీధి డోర్ నెంబరు ౨౦-౧౮ గృహమునందును కో శోవిందరాజుమెగలి యూరుగారికి వ్రాసి తెప్పించుకొనవచ్చును.

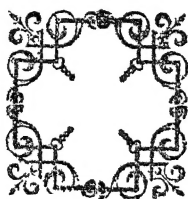
ఈనాటకమునందు వచ్చు పాత్రలు.

పు రు షు లు.

రాజు-(సత్యచతుడు) చేశమునుపాలించువాడు
మంత్రి-దుర్గార్గుడు) అపకారముచేయువాడు (జెప్పువారు
జ్యోతిషులు-(జ్యోతిషమువదిలినవారు)భూతభవిష్యద్యతామానము
సేవకుడు- (బంటు) చేప్పినపనిచేయువాడు
సూనరులు-(దుర్గార్గులు) జీవహింసచేయువారు
చంద్రహాసుడు-(సుందరుడు) సుబుద్ధిగలవాడు
కుళిందుడు-(రాజు) చంద్రహాసునిపెంచినవాడు
మేదనుడు-(నీతిమంతుడు) మంత్రీకుమారుడు
పురోహితులు-(బ్రాహ్మణులు) పెండ్లిచేయించువారు
పరివారకులు-(కాపులు) రాజ్యమందుండువారు

స్త్రీ లు.

కుళిందునిభార్య-[పతివ్రత] పెనిమిటియాజ్ఞమీరినది
విషయ-మంత్రీకొమార్తె-మిక్కిలియోచనగలది
చంపకమాలి-రాజుకొమార్తె-మిక్కిలి చక్కనిది
కాలికాదేవి-పార్వతి-కోరినవరములిచ్చునది

శ్రీరస్తు.

శ్రీ రామ జ యం.

కంపెనీద్రామా.

చంద్రహాసనాటకము,

నాంది.

శా|| శ్రీరామాచరణాంబుజంబులుసదాచింతింతునామాననం!

బేరీతికభువిపామరాదులమదిక నెన్నంగదానేర్చునే!

నీరాసారసనాభనీదుపదవిక నీనామమేనమ్మితిక!

జేరందీశీయునన్నుబోవుదయతో సీతామణీనాయకా||

(నాందిముగియగానే) సూత్రధార్ ప్రవేశం)

ప|| ఆహా కాలహరణంబయినను నటి యింతవడకు రాకయున్నది కారణంబేమో తెలియదు. అయినను కొంతతడవుచూచెదను.

(నటిప్రవేశము.)

ప|| నాథా యిదుగో వచ్చుచున్నదానను కోపము చేయుటము నాథా వందనముగైకొనుడు.

సూ, ప|| సఖి దీగాకష్కంతురాలవుకమ్మ.

నటి||ప|| ఆర్యాదేవదైవనాక్క వినోదంబగు నాటకమును గావించి పూజ్యులగు సీసభాపతుల కానందంబుగావింపుడు,

సూ|| ప|| సఖి చందుకేగదా నింతప్రయత్నంబు జేయుచున్నవాడ,

నటి||ప|| ఆ నాటకమునకు నామంబేమి,

చంద్రహాసనాటకము.

శా.వ॥ చెలి చెంగటరత్నం బుంచుకొని యంగలెల్ల పెదకనేల చంద్రహాసనాటకము మనదగ్గిరనేయున్నదికదా.

నటి॥వ॥ అవును ఆనాటకము రచించినవారి నామంబ్బించుక తెలియజేయుడు.

సూ॥వ॥ ఆటులయిన వక్కాణించెదవనుము.

సీ॥ శ్రీరచ్యముగనరసింహస్వానికరుణచేధాత్రిభారతయుగిగోత్రుడతఁడుశోభితాపస్తంభసూత్రపవిత్రుఁడుగంజిగృహనాముడుకనకయాభ్యు | నాతనికలసతియగునాగమాంబిక | గర్భమునందునగలిగెనుతుడు | నరసింహురాముఁడుమరిసుబ్బంత్రిని పరిణయమాడెను ప్రజలమెచ్చ, తే॥ గీ॥ విను తశీలినినాసతివిచలగర్భ | శుక్తియందునగలైనుమాక్తికములు | సుతుడునుదతియందుభూసురులు మెచ్చ; నాగదాసుడురచించిననాటకమును |

నటి॥ వ॥ (సంభ॥ముతోజూచి) యింతసట్టుకు మీరునుడివినదెల్లను హృదహృదలు కలిగించుచున్నదియేది యింకాతీక్షణకాలంబీసంభాషణతో ప్రొద్దుబుచ్చక నాటకం భారంబించి ప్రజల నీరీక్షణను సఫలపరుచువాము.

సూ॥త్ర॥ (హావకముతో) ఆలాగేపోదమురమ్ము.

(అని వెళ్ళుచున్నారు.)

(రాజు మంత్రితో ర్వు.

రాజు, వ॥ (మంత్రిజూచి.) సీమంత్రిపుంగవా మనరాజ్యమున - చాతుర్వణకజనంబులు - స్వకులోచిత ధన్యులు లునగరించి వణిక్లుచున్నవారలే - వారిప్రాణధనంబులు నిరుపాయంబులే - మరియూ రాజులకు చారులు నేత్రముల వంటివారు వారియపచారములు స్వశీత్రాప చారంబులకై - నాపదలకు నెరువులుగాన చారులవలన స్వదేశవిదేశకృత్యంబుల సమయాను

కంపెని డ్రామా.

కూలంబుగా నెతుంగుచున్నవాడవే ఇదియనుంగాక - ప్రజా
నురాగంబు - రాజ్యసంపదలకు మూలంబుగాన- మనపాలనం
బునం దహ్యదగలదె- మరియు విశేషంబు లెవ్వయైనగలవేనెవ
క్కాణింపుము.

మంత్రి॥ వ॥ (హర్షముతో) రాజు యు - ముప్పలంబునుశిష్టపరిపా
లనంబును - యథాన్యాయంబుగ నొనరించు మీపాలనంబు
న నెవ్వరికిని ననురాగంబు నొడఁబడుకుండు బుద్ధిజనంబులు -
తమయాజ్ఞను శిరంబునధరించుచు స్వస్వస్థయు క్తవ్యాపారం
బుల విశ్వాసంబున - నెరవేర్చుచున్న వారిలుచార పచారం
బులు - లేకంబునుంగానంబడవు.

రాజు॥ వ॥ (మంత్రినిబూచి,)మంత్రిశేఖర మనరాజ్యంబునంగల భూసు
రసికరంబులెల్ల - వేదవేదాంగ శాస్త్రపురాణపారీక్షాధుని-
వివక్షణ ప్రమోదా యత్తచిత్తులై సుఖంబుగా నున్న వారు
గదా.

మంత్రి॥ వ॥ (కౌతుకముతో.) రాజోత్తమా మనరాజ్యంబునంగల భూ
సురసికరంబులెల్ల- వేదంబులనించుక దేనితడదాటులే - రా
యంబరౌతునైనదిబంచలపాలుగా వింపనెంచియున్నవారలు.

రాజు॥ వ॥ మంత్రిపుంగవౌధుజపరాక్రమ సహస్థైర్యంబులనరశురాన.
వైనందిక్కిరింపంజాలు త్పత్రియోత్తములు కదనప్రమోదాదు
త్తచిత్తులై నొప్పుచున్నవారలుగదా,

మంత్రి॥ వ॥ రాజోత్తమా మనరాజ్యంబునంగల త్పత్రియోత్తములు గల
జయకౌతుకంబుతో నొప్పియున్నవారలు.

రాజు॥ వ॥ మంత్రిదర మనరాజ్యంబునంగల వైశ్యవ్రాతంబులెల్ల. నీకలవే
శంబులకరిగి వాణిజ్యబాసరింపుచు ధనంబునాన్జించునున్న వా
రుగదా,

మంత్రి॥ వ॥ రాజా మనరాజ్యంబునంగలవైశ్యవ్రాతంబులెల్ల నికలదేశంబు
లకరిగి వాణిజ్యంబొనర్చుచు ధనంబునార్జించి బాక్ర-సంబుల
కేకు-వయై యకు-భేసునై నంలెక్క-గొనక ధిక్క-రించుచు
న్నవారలు.

రాజు॥ వ॥ శబాష్- ఓమంత్రి మనరాజ్యంబునంగల శూద్రజనంబులు
తమతమవగ్ధాశ్రమాచార ధర్మంబుతప్పక వర్తింపుచున్న
వారలే.

మంత్రి॥ వ॥ రాజోత్తమా- మనరాజ్యంబునంగలశూద్రజనంబులు - త
మతమవగ్ధాశ్రమాచారి ధర్మంబులు తప్పక వర్తింపుచున్న
వారలు.

రాజు॥వ॥ (మంత్రినిబాచి.) మంత్రివర్య నేనుష్టానవిధులొనర్చు సమ
యంబయ్యె యింక నేనేగుచున్నవాడ.

వ॥ (అనిరాజుజెల్లుచున్నచో,)

వ॥ యిచ్చటమంత్రివద్ద చంద్రహాసుమండగా జ్యోతిషులవచ్చట,
మంత్రి॥ వ॥ జ్యోతిషులారా వందనంబాచరించెదా.

క॥ వందనమిప్పుడుమీకును!

వందనమొసరింతునిపుడువాసిగమీకన్ ।

వందమిదీగొనుడీ ।

వందనమునుజేయుటకునువాంచయొగ్గన్॥

జ్యో॥ వ॥ (హస్తముతో.) ఓంచుత్రిపుంగవా నీవుచాయురారోగ్య ఆ
యశ్వార్యాభీవృద్ధిస్తు గావరిలుచు మరియు.

క॥ వర్ధిల్లుమిలలొసెపును ।

వర్ధిల్లుముపారియుకృపజెవనహనేతా ।

వర్ధిల్లుచుంత్రిపుంగవ ।

వర్ధిల్లునకలంబుగలిగివాసిగధాన్తన్॥

మంత్రి॥ (కాతుకముతో) మీరలెచ్చటి కరుదెంచినకార్యం బెడియో త
య్యననెరిగింపుడు,

జ్యో॥ వ॥ (వినయముతో) స్వకులోచిత ధన్యంబుల నెరవేర్చుటకై నెచ్చటిక
రుదెంచితిమి-నింతియెకాని మరేమియులేదు,

(అని చిన్నవానిబొచ్చి)

తే॥ గీ॥ యిచటిబాలుడు నెవ్వడోయిపుడుమాకు!

వీనిమోమునుబాడగవిధునిబొలి!

రాజచిన్నెలుగనుపడెతేజముగను!

దాచనేటికడెల్పుముదయయగల్గి॥

వ॥ యీబాలుండెవడవీనియభిశబ్దాడ రాజచిహ్నములుతోచుచున్నవి,
మంత్రి - చిరునవ్వుతో,

తే॥ గీ॥ యితడువేడుకతోడనాయింటికొచ్చి!

బాలకులతోడగూడియుమేలుగాను!

నాటలాడుచునుండెనువాటముగను!

యిట్టివాడనినెరుగగట్టిగాను॥

వ॥ యితడు నాయింటిచేరువ బాలురనేకులువచ్చి అటలాడుచున్నవా
రిలో నొకండు వీడుయిట్టివాడనినెరుంగ.

జ్యో- వ॥ (వినయముతో) యీ బాలునియందు రాజలక్షణము లనేకములు
కానంబడుచున్నవి - వీడువకసమయమునందు యీ దేశపురాజగు
ననుటకు నెంతమాత్రముసం దేహములేదు - నీపరివారమునకును
వీసొత్తునకును, ఇంకవీడు యధికారియవును పుష్పవాస్తవము జె
ప్పితిమి యింకమేమేగుచున్నవారము,

మంత్రి, వ॥ (భయముతో) జ్యోతిషులారా వందనం బాచరించెన,

జ్యో॥ వ॥ (హావకముతో) శుభంశుభం అగజ్యోషకులు చండ్రుపక్షు
డువెళ్లవలెను,

౧౦ చంద్రహాసనాటకము,

మంత్రి-వ॥ స్వగతం బోధిత్వాస్త్ర పండితులు యేవిషయమును 'నిదో'వముగా బరిశోధింపక స్థైర్యముతో బహిరంగముగా జెప్పవారుకారు - వారుశలవిచ్చినదానియందు - వాస్తవమేదో యుండవలెను-మరియు,

చ॥ చెరువును రాకముందుగ నెజాగ్రతనొందుటమేలుమేలుయా!
పుగముననుండుబోధిష్టులు బూచికవాక్యము జెప్పకుండవా!
రరిరిరికానినేటిటులరాదగు హానియునానుచెందునకా!
మరచియునుండగూడదీటుమానుగదీసికేసేమిసేయుడుకా॥

చ॥ చెరువు రాకముందు జాగ్రత పడుటయే తెలివిగలవాని లక్షణము-
యెట్టికేసును రాకుండునటుల ముందుగనే జాగ్రతపడవలయు,

మంత్రి॥ చ॥ కోపముతో వరసేవకా మన పట్నంబునం గల సూనరులను బిలుచుకరమ్ము,

సేవకుండు బిలువగా సూనరులు బ్రవేశించుట,
సూ॥ ముకుళితకరములుచై,

తే॥ గీ॥ మంత్రి శేఖరమీరునుమమ్మనిపుడు!
బిలువనంపినకార్యమువీరనుదెల్పు!
వేగ శ్రేయముబాడుడేడకలర!
అడవు జేయుటగూడడు ధన్యచరితా॥

చ॥ మంత్రివర్యా మమ్ముల బిలిపించిన కార్యం బెద్దియో జెయ్యననెరింగింపుడు,
మంత్రి-సూనరులంజూచి,

ఉ॥ సూనరులారామీరిపుడు సుందరవంతుడటంచు నెంచక!
కూననుమీరువేగమానకూల్చుడు మీదయలేకవీనినికా!
కాననచుండుమీరుగొనికాయము నొవ్వగవీనిగోసినా!
మానకునీల్చిగావలయుమాన్యును లిక్కునమీకుప్రేమతో॥

వ॥ సూనరులారా మధ్యకూబున నాటలాడుచుండు యచ్చాటుని గొం
పోయి నెవరును బాడకుండ నీరాత్రి యరణ్యంబున వీనిశిరంబునుం
ద్యంబి నెద్దియేని యానవాలుగా గొనిరండు నిదియేముమ్మాటి శే
లవు పొండు,

సూ, వ॥ [మంత్రనిజాచి] మంచిది నొక్కయేటున గాటులంబెట్టి మ
ట్టుపరచి గుట్టుయెల్లడికానీకి బట్టుకొనిపోయెదము యిదుగో నే
గుచున్నతారము,
[చంద్రహాసునిజాచి,]

సూ- [కోపముతో] మత్తకోకిల,

ఓరిబాలకనిన్న మేమునునొక్కయేటుగాటులకా
జీరివేగ మెకాయమిచ్చుదుచెందెదక నీవుబాడుమీ!
సారెసారెకుజెప్ప నేటికిచావునీకునుమూడెరా!
సారసాక్షుడుమంగళాచలకొరినివదినమ్మరా॥

వ॥ వోరిబ్రహ్మ నీవవున్నతాగ్రేశర - మదియప్రభుండగు మంత్రిశేఖరుల్లి
దు నీన్న కాననంబునకుం గొనపోయి నీశిరంబు దెగటార్చుమని వ
మ్ములంబంపె - కార్యసాఫల్యంబు జేయంగోరి నిచ్చటికరుదెంచె
మి - జాగుసేయక వెడలుముచంద్ర - శన్నిటితో యెందులక నన్న
జంప మీమ్ముబంపెను వచింపుడు-

సూన॥ వ॥ [రౌద్రముతో] అదియంతయు నీకుందెల్పమాకుంబనిలేదు - అ
యినను మత్ ప్రభువునకుం బగతుండ వైతివని వధియింపం
బంపిరి,
చంద్ర - శోకముతో,

సీ॥ నేనాపగతుడనునెరుగనునేకల్ల నన్నాడరించెటినావులెవరు!
నేపసిచాలుడ నెందుకువచ్చితి కాపాడిరక్షించెఘనులులేరే!
నేతలిదండ్రులనెరుగకయింటినినీక్షతోరక్షించెదత్తులేరి!
నేనపకారంబునెరుగనుకల్లనెన నన్ను బోచెటినాథుడేడి॥

తే॥ గీ॥ యేమిశేయుదునీశ్వరుండిట్లుజేసె!
కటకటాయింతకష్టంబుగల్గెనాకు!
కరుణజూచియుబ్రోవుడికనికరమున!
నన్నవధియింకమీకునున్యాయమానే॥

ప॥ నేనాపగతుండను నన్నాదరించువారు లేక అచ్చటచ్చట దీరిగి చూచువారెవరైనను మనసుకరం గిప్పెట్టెడు యున్నంబును భుజించి నాయీడు బాలురతో గూడి నన్యోన్యముగా నాటలాడుచుంటినేగాని నెన్నుండు నొకరి కపకారం బొనర్చిన వాడనుకానే-నన్నేల జంపుటకె నుద్యుక్తుండయ్యెను,

సూన- రాద్రమతో మత్తకోకిల,
ఓదినీతులుమానివేయకవాదమేటకనీకురా!
పారిపోవగనీమజేండునబ్రాంతిబుటైచుజూడగా!
నేరమేమియునెంచకప్పుడునిన్నుజంపగబంపెరా!
సారసాక్షుడుమంగళాచలశత్రురిబ్రోచునుప్రేమతో॥

ప॥ వోరినీతులు వక్కాణించి భ్రాతృకెక్కదలంచుకొంటివా యేమి- యెట్టులయిన నిన్నుకట్టికొట్టి - ఘట్టిగానీడ్చుకొనిపోయి బరిమార్చెదము చూడుము మాపరాక్రమము - [అని చంద్రహాసుని నీడ్చుకొనిపోయి]

(చంద్రహాసుడు దీనశ్రోముతో సూనరులనజూచి;
సీ॥ సూనరవరులారాజూడరేచావెతదిక్కునులేనట్టిదీనుడనుచు!
సూనరవరులారాజూడరేనాకుండుదానముజేయనిహీనుడనుచు!
సూనరవరులారాజూడరేనాభాధచలమునుమాచియుశాంతులగుచు!
సూనరవరులారాజూచియుబ్రోవరేయన్నములేనినాపన్నుడనుచు॥

గీ॥ వేయివిభములమిచ్చునేపేడుకొంటి!
నన్నుబ్రోవరెవయతోనుసన్నతింతు!
నేరమెంచియుమంత్రియునిట్లుజేసె!
చీనజనుడినునచుగావదిక్కుమీరే॥

వ॥ ఓసూనరులార ఆత్మవాక్ సర్వభూతాని యనున్యాయంబున శరీరంబులు వేరుగాని ఆత్మనొక్కటెననియు పిప్పికాది బ్రహ్మపర్యంతం సర్వభూతంబులు తనవలెనే బూచువాడు బ్రహ్మజ్ఞానియనియు పెద్దలువక్కాణించి యుండిరి గదా నిదియునుంగాక నహింసాపరమోధర్మా యనుశ్రుతి ప్రమాణంబుచొప్పున ప్రాణహింస జేయు నెన్నుటకేని కూడునా - నటుల ప్రాణహింసచేయువారుపరలోకవజ్జీతులై రారవాదినరకంబులును జెందగలిగారు సర్వభూతదయాళుండగు యాపరమేశ్వరుండు మీయెడ కరుణకలిగి నన్ను గాపాడి రక్షించునని వేడుచున్నవాడ॥

జంఝూటరాగం - ఆటతాళం.

మంగళా చలాపురా మహితానివాసకా । మంగళాకరగుణా మహావేషమృతో॥మం॥

అంగజాభస్మాంగా । నమితాసుప్రాసంగా । గంగాజటా జూటా । శ్రాపనోభంగా॥మం॥

ధరమంగళావలా । ధానునివాసకా । కరుణాతోనాగయ్యో కవివరప్రేక్షకా॥మం॥

సూన॥ వ॥ (ప్రియమితో) మంచిది మేమునియోగించిన పని నెరవేర్చుటకు మీకేష్టంబు గలుగనిచో-మేమిమ్మెట్లువిడచి వుచ్చవలెనో తెలియకున్నయది అయినననీజ్ఞానంబును శాంతతయను - బరులం గూడా - వివేకులంజేయుచున్నయవి - నీతోచెలిమి గావించుట కంటె - మాకునొండుకోరికలేదుగాని - నిన్నువధించినట్లునెద్దియైన గురుతు మాప్రధునకుం బూపట్టివలె అని నవయంగములుపరిశీలించి మరియు నీపాదంబులు - వష్టాంగశ సహితంబై యున్నయదిగాన - నందొక్క నంగుష్టుంబు గోసుకొని మేమే గెదము.

(అని వ్రేలుగోసుకొనిపెల్లెరి.)

(చంద్రహాసుడుదుఃఖమితో,

వ॥ హృదయమా దీనదయాళో నేనేమిచేయువాడను నన్నీపాతకులు గొ

౧౪ చంద్రహాసనాటకము.

నివచ్చి పెట్టరానియిడుములంబెట్టి దుఃఖిబ్బిని మునుంగునటులగజేసి
 పోయిరిగదా - నయ్యయ్యో ఘోరంబైన నీకీకారణ్యంబునసింహాస్వా
 శాన్ధూల్ భల్లుకాది మృగంబుల ఘీంకారంబులు నాచెవిసోకినం
 తమాత్రముననే - నాగుండెలు కొట్టుకొనుచున్నవి- నన్నుచేరందీ,
 సి భయంబుపాపి రక్షించువారెవ్వరును గానరారైరి - ఆహా నా
 జన్మమే కష్టజన్మము - నాజన్మమువంటి దిక్కుమాలి జన్మం బీలో
 కంబునం దెవ్వరికిని గలుగకుండునటుల - కటాక్షింపుమయ్యా శివే
 శివేపరమేశ్వరా,

యెదుకులకాంభోదీరాగం - అటతాళం.

శంకారానీవునా | సంకాట మునుబాప | సింకానీకృపరాదా
 పంకాజలోచనా||శం||

క్రూరాత్ముడు మంత్రి | కుకిలాముదలపొసి | నేరామేమియులేక
 వీరాలాబంధు||శం||

దిక్కువ్యరులులేసి | దీరాబంధనాని | కకాసంబుగవారునొక్కా
 వ్రేలునుద్యంచె||శం||

ధరణిలో మంగాళా | గిరిపురవాసక | వరమల్లేశ్వర నామొరపిసి
 బ్రోవరా||శం||

(కుళిందుడు ఆరణ్యమందుబ్రవేశించుట,)

(కుళిందుడు)వ|| ఆహా యెవ్వరొ నొక బాలుండి యరణ్యంబున రోదనం
 బొనర్చునటుల గానంబడుచున్నయది - కొంతదడవు యో
 చించిచూచెదను.

చంద్రావ|| (దుఃఖముతో) ఆహాశివేశివేపరమేశ్వరా,
 (కుళిందుడుదగ్గరకుపోయి,)

తే||గీ|| జంట నెవ్వరులేకనువంటిరిగను|

వనమునందునబాటుడువసుధమీద|

బహియుకుండుచునుండెబహుభాధచేత|

వీరితలిదండ్రులెవ్వరోనెరుగజలయ||

౪|| వత్సా నీవెవ్వండవు జంటనెవ్వగులేక నొంటరిగా నీకేసారాభ్యం
బున - తాళలేక నేలంబడి దుఃఖించుచున్నవాడవు - మీకేష్టంబొనర్చి
న దుష్టాత్ములెవరు నీతలిదండ్రుల నామంబేమి నెరిగించుము.

(చంద్రహాసుమదుఃఖముతో,)

౫|| అయ్య నేనొక్క రాజకుమారుండను నాకెవ్వరును దిక్కలేక నా
క్కండనై నిచ్చటికేచ్చేరువనుండు పట్టణంబున - నచ్చటచ్చటం కని
కరంబున వారిదుయిన్నులబును భుజించి నాసరిబాటరతో దిరు
గుచున్న నప్పుర మంత్రితేఖరుండొకడు - కారణంబేమియు లేకనే
నన్నుఖండించ సూచతుల కాజ్ఞాపించిరి - వారు నన్నుఁగొనివచ్చి
యింట్టడవిలో వంపనుద్యుక్తులై వారితోనే నుడువుపాతవాక్యం
బులంబి నాయందు కంఠాగలవారై నాపాదంబు వష్టాంగుల స
హితంబైయుండుడింగనినం దోక్కనంగుష్టంబు గోసుకొని పోయిరి
నబ్బాధకేనోపజాలక - నేలంబడి ప్రలాపించుచున్నవాడ - నాతలి
దండ్రులెట్టివారో నేనెరుంగ - నాపాటిదైవమే మీరైయుండవచ్చు
రక్షింపుడురక్షింపుడు.

జంగఘూషిరాగం - అదితాళం.

కరుణించుమీరాజోత్తమ| మరిమారి వేడితిమరిమారివేడితి | పోరవా
నీగోరితి||క||

దీనుడనుననుబ్రోవనీకను | మానమేలాను | యనుమానమేలాను| తా
ళగజాలను||క||

ధరణిలోశ్రీమంగళాచల | హరియుసాక్షిగా | హరియుసాక్షిగా|
మరిబతిమాల్చిగా||క||

కుళిందుడు(దయతో)

తే॥గీ॥ వినుముబాటడనిన్నులువిప్పినచుందు!

కష్టమొందించినట్టియాకరిని జెవడు!

దెలియజెప్పునునాకును తేటగాను!

నినుగొనిపోదునావెంటనెపుడుదమ్ము॥

వ॥ మంచిది యాడుస్తాత్తులు నీకెట్లానర్చిపోయిరి- అయిననునేమి - నే
నిన్నిగొనపోయి పడ్రాసోపయ్యుక్తంబుగా భోజనంబిడి శ్వికారంబు
జేసుకొనియెడ-చుద్దహంబునినుందువు-నావెంటరమ్ము,
(అనిలేవనెత్తుకొనిపోయి)

(కుళిందునిభార్యబ్రవేశించును.)

కుళిందుడు॥ వ॥ (భార్యనుజూచి) సఖీ యీబాటం జరణ్యంబున - పగ
తులజే కాలివేలు తరుగంబడి నెత్తురు వెల్లువయైపార నే
లంబడియుండుటంగని వీనిముఖసుందరంబునుంగాంచి - పే
దకుదొరకు పెన్పిదాన చందంబుని నిచ్చటికిం గొనివచ్చితి-
వీనిశ్వికారము 'జేసుకొనియెడము- వీనివలన నన్నికార్యము
లునెరవేరగలవు-నీయభిప్రాయం జెరిగింపుము,

భార్య, (హావకముతో)

వ॥ తనయులులేనివారికిటుతామరసాక్షుడునేడుప్రీతితో!

తనయులికాననంబుననుదానిటుజూపెనునాకుజూడయీ!

దివముననీకుమారునకుధీర్ధి జేయుము నీవుకూర్చివో!

మనమునసంతసించితినిమారునిబోలుకుమారుజూచితిక్క॥

వ॥ నాధా అపుతస్యగతిర్నాస్తి యుపశ్రుతి ప్రమాణంబుచొప్పున పు
త్రులులేనివారికి గతులులేవని పెద్దలువకాణించి యుండిరిగదాను
నము పుత్రహీనులమై యున్నందుకు యా భగవంతుడు నేటితోనే
బాపి మనకొనంగను మనపట్టణంబునంగల బోస్థితిషుల రానించి,
వీనిచామకరణంబొనర్చుడ॥

కుళిందుడు, వ॥ (కౌతుకముతో,) మంచిది ఒరేశేవకా మనపట్నంబునంగ
ల జ్యోతిష్కులను నిచ్చటికేరావింపుము.

(జ్యోతిష్కులుప్రవేశించుచున్నారు.)

కుళిందుడు, వ॥ (ప్రీతితో,) జ్యోతిష్కులారా వంశసంబాదరించేదా,
జ్యోతి, (కుళిందునిజూచి) శుభం శుభం.

కుళిందుడు, వ॥ (సంతోషముతో) యీవుచితాసనముమీదవసించువు- యీ
చిన్నవానికి నామకరణంబొనర్చుడు.

(యిచ్చటజ్యోతిష్కంబుజూచి నటుల గమనించవలెను)

జ్యోతి, (కుళిందునిజూచి,)

తే॥ ౧॥ వీనిముఖకళవణింపవిభునిబోలు।

గాననీతనినామముకలియంగమున।

చంద్రహాసుడునితడనిజెప్పవచ్చు।

మీకుచెల్పితిమిప్పుడుమేదిసికా॥

వ॥ యీబాలుడు మిగుల భాగ్యవంతుడగును వీడునవ్వనపుడు వీనిముఖ
పున్నమ చంద్రుని బోలి యున్నదిగాన వీనికిచంద్రహాసుడను నామ
ముతలియున్నది-యింక మేమేగుచున్నవారము,

కుళిందుడు॥ (కౌతుకముతో) జ్యోతిష్కులారా వంశసంబాదరించుదు,

జ్యోతిష్కులు॥ వ॥ (వినయముతో,) రాజోత్తమా నాయురారోగ్య అయి
శ్వర్యాభివృద్ధిరస్తుగా వర్ధిల్లుము,

జ్యోతిష్కులువెళ్ళుచున్నారు,

రాజు॥ వ॥ (మంత్రవిజ్ఞుని) వోయిమంత్రశేఖరమనశ్రిందిపెక్కండ్రుంబు
ల కప్పములు దెల్లించకతిరుగబడెయిండిరిగదా- మనసైస్యం
బునుపైలికులను వెల, బెట్టుకొనిపోయి యాదుష్టులనెల్లడయిం
చి తానుకలుగకొనునట్లుపదియే నీకుశ్చేష్టదా॥

తే॥ ౧॥ గాననీవునుజాగ్రతగలిగియువుదు।
మంత్రబిగ్గుచునుయివుదునామాటవిరియు।
సకలజనులకుప్రియమౌగానంవరించు।
వినుతకీర్తిగానిబొందుమువిమలవరిత॥

వ॥ వోకుమారా కుళిందుడనువాడు నాచేజయింప శక్యముగాని శత్రు
పులనెల్లను జయించి వారి ధనంబెల్లను సూరబుచ్చి - మునుపటిక
న్నిను యివుదు యేడుమడుంగులెక్కువ కప్పము గట్టుచున్నవాడు-
నాతనిమిత్రైశ్వర్యమును - నాకన్నులారాజూచి దానికి కారణమి
ద్దీయని తెలుసుకొనునీమిత్రము - వాని గృహంబునకుంబోవ సిశ్చ
యించినవాడను నీవునామంత్రైశ్వర్యమును - వహించి జాగ్రతగలిగి
యందుము - యింకనేనేగుమన్నాడు॥

(మంత్రప్రవృత్తమయమునకుమాత్రేప్రవేశించును,)

మంత్ర, వ॥ కౌతుకముతో అమ్మా నీవిట్లేల బేలవై జాలినొందుచు - నరు
డెంచినకతంబెమి చయ్యననెరిగింపుము.

విషయ, వ॥ తండ్రినిచూచి న యనా శుభకార్య మొకటి నడప గోరికగ
లదాననై దమకునెగింపజచ్చితి.

మంత్ర, వ॥ డినయముతో అమ్మా మద్దుపట్టి అట్లనే శీఘ్రముగా నడపిం
పగలవాడ నీయంతఃపురమునకుంబొమ్మ.

అమంత్రబెప్పి వెళ్లవలెను.

విషయ, వ॥ సంతోషముతో స్వగతం ॥ మాతండ్రిగారు శీఘ్రముగా వి
జాహముచేయదలచి యున్నవాడు - యింకనేగృహంబున కేగి
నూతనజస్త్రధూషణౌదుల నలంకరించుకొనెయెడ॥

మంత్రకుళిందుడు.

మంత్ర, వ॥ హావకముతో కుళిందుడా నీకుగల్గి అమితైశ్వర్యముం జూచి
యింతటియైశ్వర్యము యెట్లులభించెనోయ - యడుగ కోరికగ
అవాప్తపచ్చితి నీ యిందుకుకారణంబెద్దియోదెల్పుము॥

కం వె నీ ద్రామా.

౨౧

కులిందుడు - సంతోషమూతొ.

తే, గీ॥ మంత్రప్రసంగవసేవునామాటవినుము!

విశినమందునబాల్కుడు నేడ్చుచుండ!

నేనువీక్షింపజేహమునత్తురగుచు!

యారోవేలునుదృంచిరియల్పలెవతో॥

ప॥ స్వామి - నేనుయరణ్యమాగమన బోవుచుండగా - ఒకపసిబా
లుండు - కాలివ్రేళ్ళలోనారోవేలునరుకబడి - రక్తముప్రవహిం
ప - గట్టిగాబలవించుచు నేలంబడియిందెను - వానినినేను - యె
త్తుకొనివచ్చి శ్వేకారము జేసుకొంటిని - ఆదిమొదలు నాకుబహు
విధములయిన - సంపదలుగలిగెను - ఇంతయేకారణంబు॥
మంత్రకొంతముందుకువచ్చి,

మంత్ర - అద్భుతమూతొ,

బాల్కుడువీడెవాడును!

కాలిదివ్రేలాకటివారుఖండనజేసి!

బాలునిగుఱుతులజూపిరి!

మేలనుచునమ్మిమర్గుమెరుగకపోతక॥

ప॥ యీబాల్కుడు నేనుకొన్నిదినములకు ముందు సూనరులకొప్పగించి
నవాడె ఆకులపాతకులు వానినిహింసించ - విడిచి కాలివ్రేవినొక
టిని మాత్రము కోసుకొనివచ్చి - నాకుచూపిమోసబుచ్చిరి - తు
ళిందువాసీకుమారుని - నిచ్చటికిగొనిరమ్మ,

చిన్నవానిసబాచిమంత్ర.

మంత్ర - అశ్చర్యమూతొ,

సీః వీనిముఖకాంతికి నీడుగాకనుకదా చంద్రుడు నడకభ్రమనజేరి
శాడు । వీనిలోచనములువీక్షించినతిథాక పద్మములే రె
నుపంకమందు । వీనిమధ్యమునఱిబూనటాంతి గదాఅడవుల
సింహామూలయరువగల్గివీనిజేహమునరినేనురాజులనని

అంగజుడవుడుయ్యవంగుడయ్యెగి|| ఇహవీనివణింపనలవి
యగునే| దేవసముదసిజనులకు దెలియవచ్చు| బోకమన్నుడు
నబోలునాకుచూడ | గాననెట్టంగివీనికష్టబెమదు,

స్వగతం.

వ. ఓహూవీడు నాకుమారుండైన మదనునికంటె - శ్రేష్టుడు గానున్నా
డు- వీనిముఖము పూర్ణాచంద్రునివలె ప్రకాశించుచున్నది- సౌంద
ర్యమునందును గొప్పతనమునందును- దేవతాలక్షణము గలవానివ
లె- దోచుచున్నాడు- కుంతలజేశాధిపతియువృద్ధుడు - అతనికిబుత్ర
సంతతిలేదు- వాకపుత్రకగలదు- నాత్రియపుత్రుడగు - మదనుడుఆ
రాజపుత్రిని పెండ్లాడి - అదేశమును- పరిపాలించునని యెంచియు
న్నాను- యీవంద్రహాసుడు- ఆరాజుకంటికేదురుపడెనేని- అతడు
మదనుని అవమానించి - చంద్రహాసునిమీద - మనసుతగిలి జానికె
క్రమక్రమముగా మహిమ ప్రపదవికె గొనివచ్చుననటకు - నెంత
మాత్రము సందియములేదు నుంచితి కానిమ్ము నొకనుపాయంబునూ
హించెద.

మంత్రప్రసక్త్యంతరంగాఽఽసీతములగతునించి.

చంద్ర, వ. సంతోషముతో చంద్రహాసా యిటురమ్మ - యీజాబున
గైకొనుము- నీవెవ్వటనిలువక కుంతలనగరంబునకుఁ బోయి
మగ్గుహంబుననుకడు మదనుండను నాకుమారునికిమ్ముఅట్టి
గమునిబొమ్ము.

(చంద్రహాసుడు జాబుతిసుకొనిపోవుచు,

చంద్రహాసుడు, వ. (కాతుకముతో) స్వగతం ఒకానొక వరుషుండు వివా
హముజేసుకుని శంఖవేణుచ్చదంగాది మంగళవాద్యము
లుప్రమోదము భార్యతోగూడా గృహప్రవేశము జేయ
టంచూచితి - యిప్పుడే యీనినదూడకు దానితల్లితో
గూడ. తనగతుకేశకునిబొమ్మకొనిపోయెను - గోపాలునొ
కనించూచి.

(చంద్రహాసుమవనముతో.)

చంద్ర, ప|| (ఆశ్చర్యముతో) స్వగతం - ఆహాయాననశృంగారంబేమి యిది
ఆమాత్యునిను పవనముకానోలు యిచ్చుటవీచు మోలయమాదుత
మనకు నాహృదయంబు సరమానందంబు నొందుచున్నయది
కొంతదడవు నిచ్చటవిశ్రమించి మాగాయాసంబుతీర్చుకొనియె
ద-అనివిశ్రమించి. రాజకుమారి తేజయి చంపకమాలియను- శం
త్రికుమా తేజ విషయంబనములోనికవచ్చి.

జంఘూలురాగం - అదితాళం.

ఘనమైనానామిది గనుగొను ప చెలియా | మనమాన | నన్నతర
మా|వనటానన్నికెన|ననయాము|నినయాము| కనులకుచెలియా||ఘ||

మల్లెమొల్లులును | మరిజాజి విరూలచే | శల్లానిటావులాకు | ప
ల్లావాపాణిమన | వ్రులమూసానుల్లాసాము కొల్లాలామె చెలియా || ఘ ||

ధరమంగళాచలా | ధామానవాసుడౌ | వరసల్లేకునపాదవనజా
మలానుదలచి | బిరబిరావువులుగోసినరెముచెలయచా,ఘ||

విషయంబ. చంపకమాలిని బూచి - చెలియా అతిరమణీయంబైన యీశ్వర
గౌరవనంబునుం జూచితివిగదా - తాళాహింతాళ రసాల ప
నన జంబు జంభీర నారీకేశాది అనేక ఫలవృక్షంబుల చేతను
న్న-శుకపిక్ నికరంబు లాదిగాగల పక్షిసముదాయంబుల చే
తనున్న-మల్లెమొల్లు సంపెంగాది నానావిధ వృక్షంబులచేతను-
నొప్పియన్నయివనంబుగాంచివామరియను.

చ|| శోభియోనీవనంబునకుచెంగటకొస్తేవిజూడునేర్పుగా|
చిలుకలుపావురంబులునుచేరియుకూయగసాగెజూడుమా|
పలుకులునాలకించిమరిబాటరసాలముమల్లెమొల్లులకు|
చళదరవిండుకైరవకదంబముజూడుమినిచ్చకోవలి||

చంపకమాలి|| ప|| (సంతోషముతో) అవును చూచితిని కేతి వీనలకనొనంబ
గు గానంబొనర్చుచున్నవి యిదియే.విటి.

విషయ, ప|| (ఆశ్చర్యముతో.)

క॥ కొమ్మవినునీవనమున.

నిన్నుఁజూచినితఁడొద్దలునుగిటువలెఁడొయ్యక.

చంద్రహాసమువేగమె.

యిట్లుపుష్పములుగోసెందునభాషాన్య.

వ॥ అట్లుమొద్దలయొక్క రుమాంకారము.

చంద్రహాసాని, వ॥ (అర్చితముతో) చెలి యిచ్చట కలకల ధ్వనులచే కలకల
లాడుచున్నవి నవిమేమిటి,

విషయ, వ॥ నవయె శుకశకరవంబున.

చంద్రహాసాని, వ॥ చెలి ఘుమఘుమజాననలచే చెన్నొందు యిచ్చిన్నపుష్ప
ములపేరేమి.

విషయ, వ॥ యిటుమాటలతో ప్రొద్దు బుచ్చనేలా నచ్చటచ్చట దిరిగి పువ్వు
లంగోసుకుని నాటకాడు కొందమురమ్మ.

(అవిపువ్వులు కోసుకొని)

విషయ, వ॥ (సంభ్రమముతో) రావకూతురు మీన పువ్వులుచచ్చి నీవు శీఘ్ర
ముగా దగిలమగనిపెండాడి భాగ్యశాలివై నుభింతువుగాక,

వ॥ రావకూతురు విషయమీదపువ్వుజల్లినీష ఖమునందు యిప్పుడుకనబడు
చట్టి శుభలక్షణములను జూచి నీవునేడే త్రిలోకసుందరుండైన పు
రుషునొకని పెండ్లాడుదువని నాకుతోచుచున్నది.

విషయ, వ॥ (చంద్రహాసానిబాచి) నీవిచ్చటనే యుండుము నేనచ్చటచ్చటం
దిరిగి పుష్పంబులంగోసుకవచ్చెదను.

అని చంద్రహాసునిజూచి.

విషయ, వ॥ ఆశ్చర్యముతో - స్వగతం,

నీ॥ బాలుండునేలపైచవళించియున్నాడు ! చూడగావీక్షింతును

దరుండు ! నీనలుఖలక్షణముపిమ్మింప గానాకు! భూభాగ

నిన్నుఁజూచినితఁడొద్దలునుగిటువలెఁడొయ్యక.

నిత్యశరాసనచిత్తనికేది । కనులచాఘ్నబోలు కళలచేనొప్పు
నుకరముల శంఖుచక్రములులేవే॥ గీ॥ గాననీతడునొకరాజ
సూనుడగును । వీనివణింపశక్యమే మానవులకు । మనసుదీ
రగ వీనితోమరునికేళి । గూడితీరగ వలయును వేడుకలర॥

ప॥ యిచ్చట యవరో నొకబాటుడు మాగాయాసముచే పరుండిని
ద్రించుచున్నవాడే వీనిమఖముబాడగా పూర్ణచంద్రునిం బోలియు
న్నది, వీనిహస్తంబునం చొక్క-లిఖితంబు గానం బడుచున్నచే,
(డగ్గిరకువెళ్ళిచూచి) స్వగతం, యిజాబుపై మాతండ్రి గారిచే
వ్రాలున్న యాయనముద్రయున్న నున్నటుల గన్పట్టుచున్నది, మా
నాయనగారు ప్రయాణమైపోవునపుడు నాకు అతీశ్రీముగా వివా
హముగావించెదనని వసించియున్నవాడు మతోద్ధరుండగు మదనునికు
శుభరేఖ వ్రాసిపంపెనేమో చదివిచూచెద. (అనిజాబుచేతికీతీసుకు
ని) [విషయ] నాదుపుత్రుండగు చిరంజీవి మదనునికి సమస్తభాగ్య
మును గలుగుగాక, యీపతికను గొనివచ్చెడు చంద్రహాసుడు, నా
కువాస్తవముగా, నమితుడు. వాడునా సొత్తుచుగైకొన, ఆశగల
వాడు, గనుక వానియొక్కయావ్వనము, మఖవిలాసమునుబాచి,
నాయభిప్రాయము సరియని తెలుసుకొని- వీడాయవనిపుత్రుడు, అ
ధికుడా, అల్పుడా, సమధుకడా, విద్యావంతుడా, మూఢుడా,
అనునివి విచారమేమియుజేయక, వానివిషమనిమ్మ॥

విషయ॥ ప॥ (ఆశ్చర్యముతో) స్వగతం ఆహా విషమనిమ్ము అనివున్నయదె,
నేనుచదువుట పొరపాటా యేమి, లేక నానేత్రముల కండ్లు గా
న్పించినా, అయినను మరియుకసారి చదివిచూచెదను॥

[అనిపైమోస్తరుచదువవలెను]

ప॥ ఆహాయేమి విషనిమ్మఅని యేవున్నయదె యిట్టిబాటుజంప మా

తండ్రిగారి కెట్లు మనసొప్పను, యీవాక్యము వినిన మాత్రముననే, నాచిత్తము తత్తరజెందుఁబున్నది, మరల నీలిఖితంబు వీసినచేతికివ్వ నా కెట్లుమనసొప్పను, కాదు వ్రాయుటయందు నేదియో పొరపాటై యుండవచ్చును, యివుదైననుగేమి, నానేత్రముల కీడిన కాటుకను దీసి నాముక్కపోగుచే నమిత్రుడన్నమాట నేమిత్రుడనియును విషమునిమ్ము అనుమాట విషయనిమ్ము అనియునుద్దెదనను (అనిదీర్చి మరల తెలియకుండునటులచేతికిచ్చి)

చంపకమాలి వా (విషయనుజూచి) ఓవిషయా నీముఖము నాసూత్రము బుద్ధిచే దృష్టించుచూడగా నీవాకపురుషునిజూచి మోహించి నటుల జూడగనబడుచున్నది.

విషయం వా (సంతోషముతో) నీమాటలకేమి వ

చంద్రా వా (నిద్రలేచి) ఆహా! వచ్చి చాలా తడవాయను యింకయి చ్చటనుండం జనదు అతిరయంబున అమాత్యుని పట్నంబునకు కేగెద.

చంద్రా వా (మదనునిజూచి) అమాత్యపుత్ర మీతండ్రిగారు యీజాబునీ కివ్వని నాచేతింబంపె యిదిజూచుకొనుము,

(అనిజేతికిచ్చి,)

మదనుడు వా (సంతోషముతో) యేదితెమ్ముచదివిచూచెదను, నాదుపుత్రుడగు మదనునిక శ్రీరస్తు చిరంజీవిగా సమస్త భాగ్యమును గలుగుగాత ఈపత్రికను గొనివచ్చెడు చంద్రహాసుడు నాకు వాస్తవముగానే మిత్రుడు, వాడు నాసొత్తునుగైకొని ఆశగలవాడు, గనుక వానియొక్క యవ్వనమును ముఖిలె

సమునబూచి నాయభిప్రాయమును సరియని తెలుసుకొని వీ
డు యెవనిపుత్రుడు, అధికుడా, అల్పుడా, సవర్ణుడా, అసమ
ర్థుడా, విద్యావంతుడా, మూఢుడా, అనువిచార మేమియును
జేయక వానికి విషయనిష్ఠు.

మదనుడు॥ వ॥ (ఆశ్చర్యముతో) ఆహాయేమి మాతండ్రిగారు విషయనిష్ఠు
యని ఖండితముగా వ్రాసియుండిరే అట్లునే వివాహముజ
రుపనియెడల తండ్రియజ్ఞుకు అతిక్రమించినవాడనొడు.

మదనుడు॥ వ॥ (సేవకునిబూచి) ఒరేసేవకా మనపట్నంబునంగల బోధి
ఘోలారావింభము.

సేవకుడు॥ వ॥ (సంతోషముతో) చిత్తము తమ యజ్ఞాప్రకారము నాలా
గె పిలుచుకవచ్చెదము,

మదనుడు (చంద్రహాసునిబూచి)

తే॥ గీ॥ చంద్రహాసుడులగ్నముజేతునీకు!
పెండ్లికొడుకవుగమ్ము బహుప్రీతిగాను!
భూరియంగదమకుటాది భూషణములను!
వేగధరించుమిప్పుడే వేడుకలర॥

వ॥ చంద్రహాసా నీకులగ్నమును విచారించి వివాహ ప్రయత్నము చే
యించున్నాడ నూతన వస్త్ర భూషణాది అలంకృతుడవై పెండ్లి
కుమారుడవుగమ్ము.

మదనుడు॥ వ॥ (సంతోషముతో) బోధిఘోలారా వందన మాచరించెద.

బోధి॥ వ॥ (మదనునిబూచి) ఓమంత్రకుమారా గురవైశ్వర్యాభి వృద్ధి
గావర్తిల్లుము,

మదనుడు॥ వ॥ (ప్రియముతో) ఓ జ్యోతిష్కులారా నీయుచితాసనంబున
పచ్చెయ్యిడు.

జ్యోతిష్కులు॥ వ॥ (సంభ్రమముతో) తమయాజ్ఞప్రకారము నీయుచితా
సనములయందు వసించితిమి మమ్ము బిత్తిపించిన కార్యం
బెద్దియో శీఘ్రముగా నెరింగింపుము.

మదనుడు॥ వ॥ (కౌతుకముతో) ఓ జ్యోతిష్కులారా మాచెల్లెలగు విషయ
ను, చంద్రహాసునకు వివాహము జరుపమని మాతండ్రిగా
రు భంజితముగా నుత్తరంబును వ్రాసిపంపె వారి యాజ్ఞను
మిక్కిలి జాగ్రత్తో నెరవేర్చినట్లు తెలియజేయవలెను, నా
లస్యములేకుండా మహాహితమునకై శ్రమింపుడు.

జ్యోతిష్కులు॥ వ॥ (సంతోషముతో) అటులనే విచారించెదము.

వ॥ (అజ్యోతిష్కులముజూచి) ఓ మంత్రీకుమారా నేటిదినంబున నూ
ర్యస్త మయిమందు శ్రేష్ఠమైన మహాహితమున్నదిగాన పురోహి
తులరావించి శీఘ్రముగా వివాహముజరుపుము యింకమేమేగద.

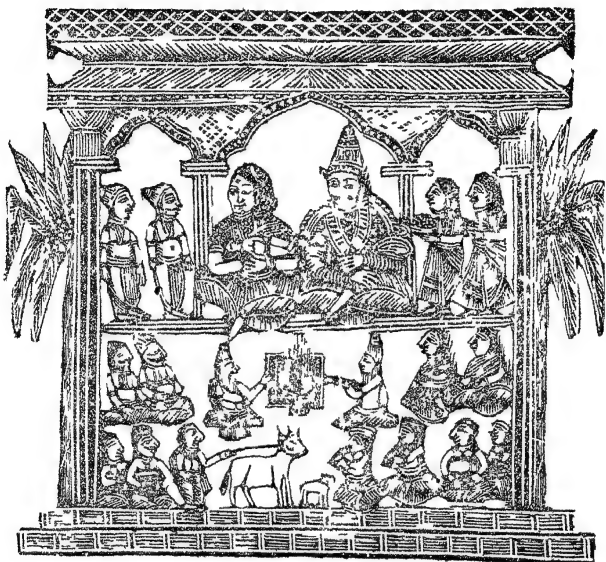
మదనుడు॥ వ॥ (సేవకులనుచూచి) ఒరేసేవకా మన పట్నంబంతయు వచ్చు
నతొరణంబులచే శృంగారముగావింపుము.

(విష్కట పురోహితులు చంద్రహాసుడు విషయ వివాహ కాలము
దు సంకల్పము చెప్పుచున్నారు.)

పురోహితులు॥ వ॥ (సంతోషముతో) శ్రీగోవింద గోవింద, శ్రీమహావిష్ణో
రజ్జయా ప్రవతకమానసాద్య బ్రహ్మణః ద్విత్వియ ప
రాధై, శ్వేతవరాహకల్పే, వైవస్వత మన్వంతరే, కలి
యగే, ప్రథమపాదే, జంగాద్వీపే భరతవక్షే, భర
తఖండే, మేరోర్ధక్షిణదిగ్భాగే, శ్రీశైలస్య, యాశాన్యప్ర
దేశే, కృష్ణాగోదావర్యోర్మధ్యక్షే - సమస్తదేవతా
బ్రాహ్మణసన్నిదౌ అస్మిన్వర్తమాన వ్యవహారిం-చాం
ద్రమానేన-సంవత్సరే-అయినే ఋతమాసే - ప
క్షే-తిదౌ - వాసరే - శుభవక్షత్రే - శుభయోగే-శుభ
కరణే యేవంగుణవిశేషణ - విశిష్టాయాం శుభఫలదే -

కంపెని డ్రామా.

శ్రీపరమేశ్వరముద్దిశ్య - శ్రీపరమేశ్వరప్రభుధామమమో
పాత్రదురంతకుయాధామ- చంద్రహాసవిషయ వివాహం
కరిష్యే.

పురోహితులు॥ వ॥ (చంద్రహాసజూచి) వోచంద్రహాస, మితంబ, పేరు,
మీతాతపేరుజెప్పుము,

చంద్రహాసుడు॥ వ॥ (సంతోషములై) వోపురోహితులారా సర్వశక్తి
సమేతుండగు- అదిశేష్టదేవతంద్రియము - నాతాత
యము- అతడుతిప్పవేరే తలిదండ్రులెను - తాతనైన
నను, నేనెకుంగను,

మదనుడు, వ॥ (కొత్తకములై) వోపురోహితులారా లగ్నకాలము తప్పి
పోవుచున్నది అలగ్యముచేయుక మాంగళ్యధారణచేయుడు,
పురోహితులు, వ॥ (మధునని జూచి) మంచిది నాలాగే చేయుచున్నాను,
పురోహితులు, వ॥ (హావకముతో) వోంతద్భక్తిహ్ను వోంత ద్వాయః వోం
తదాత్మ వోంతత్సత్సంగం వోంతత్సర్వం- వోంతత్సర్వం

ర్షమః అంతశ్చరతిభూతేషు - గుహాయాంవిశ్వమూర్తిః
మ - త్వంయజ్ఞస్త్యంప వటారస్త్య మింద్రస్త్యగ్ం
రుద్రస్త్యం-విష్ణుస్తం-బ్రహ్మత్వంబ్రహ్మణః,

పురోహితులు, వ॥ చంద్రహాసుని జూచి వోయి చంద్రహాసా మాంగళ్య
మాత్రము నీభార్యయగు విషయ ఘడరు ధరించుము-
చంద్రహాసుడు, వ॥ కొతుకముతో వో పురోహితులారా తమయాజ్ఞప్ర
కారముధరించితిని,

పిమ్మటమంత్రివచ్చి రౌద్రమతో,

మంత్రి, వ॥ కుమారునిజూచికోపముతో వోరి బుద్ధిహీనుడా నీజేమి పనిజే
సితివి- నేనొకసంగతి వ్రాసిపంపగా న్యాయభిప్రాయ మిట్టిదని
దెలుసుకొనజాలక చంద్రహాసునికి నాముద్దు కూతును వివాహ
ముచేయించి నాధనమంతయు - నీభ్రువందరిక దానముజేసి నష్ట
పతచితివి గదా - నిక్షేమి చేయవచ్చును- ఛీ నీముఖముచూడ
వచ్చునా॥

వ॥ ఘడనుడు- వినయము, తేహ వోనాయన కోపముజేయక యీజూ
బునుజదువుకోనుడు.

(అని జూబుచేతికిచ్చి.)

మంత్రివ॥ (జూబునుజూచి.)

క॥ యిపుడునుజూబునుజదువగ।

కపటముగనరాదుశ్శాదుగర్వముచేతక॥

నిలనొకటిజేయబూనిన।

దలచెనదనమది-నొకటిదైవముతానుక॥

వ॥ అపును విషయనిచ్చు ఆనెవున్నది పొరపాటున నిటులవ్రాసితినిబో
లు- నేనొకటితలంచిన దైవంబొకటితలంచె - తన్ను తానిందించుకు
న్ననేమిప్రయోజనము- నెవరయిననువిన్న పరిహాసము చేయుదురు
గదా-మంచిది,

కంపెనీ ద్రామా.

పేం

చంద్రహాసుడువిషయ,

చంద్రహాసుడు, వ॥ కొత్తకములెం వోమాను గారు వందనము చేయు
చున్నాడ,
విషయ, వ॥ తండ్రిని బాచి వోనాయనగారు వందనము చేయుచున్న
దాన,

(అనియిరువులు కాళ్ళకుమొక్కిరి-న,)

మంత్రి,వ॥ [చంద్రహాసునిజూచి] వోయిచంద్రహాసా నీవు సూతనపెండ్లికు
మారుడవైనందున దీక్షాయుష్కంతుడవుగమ్మ,

మంత్రి,వ॥ (చంద్రహాసునిజూచి) వోచంద్రహాసా- మాపిల్లను పెండ్లాడిన
వాడు- యాదీనమే - యీపట్టణమునకు వెలుపల నెలకొనియు
న్న-దుర్గాదేవితే - యసుతనందెవేళ - పసిడిహారీవాణిమన-నై
వేద్యముగొఱిపోయి- సమర్పించుట - మాచారమైయున్నది నీవ
టులనేయుము,

చంద్రహాసుడు, వ॥ ప్రియముతో చిత్తమునాలాగేచేసెదను,

మంత్రి,వ॥ (సేవకునిజూచి) వారేసేవకా మన పట్టుంబునం గల సూనరు
లను యిచ్చటకురావింపుము,

(సేవకుడువిలువ గా సూనరులుబ్రవేశించి,)

సూనరులు, వ॥ (మంత్రినిజూచి) మంత్రివరా మమ్మిట్లేల విలిపించితిరి విశద
ముగాదెలియజెప్పడు,

మంత్రి, వ॥ సూనరులనుజూచి మత్తకోకిల,

ఓరిసూనరులారవేగమెనొప్పుగానిటుమీరలు॥

పూనిజైటనుకాళికాగుడియున్నరాగుడిలోపల॥

జేరిజాగియునుండియీదినసంధికాలమునందున॥

మీరును కఫలహాసముగ్గోనుమేదినిశ్వరుజంపుడి!

వ॥ సూనరులారా మీరు యీంఝారి వెలుపలనున్న దుగళగుడిలోనికి
బోయి - దాగియుండి - అక్కడికి యీదినమునసంభ్యకాలమునబం
గారువల్లెమునందు నైవేద్యము దుగళకుకొనివచ్చెడు మనుష్యుజం
పివేయుడు నిదియేమొమ్మాటికి సెలవుపొండు,

సూనరులు, వ॥ (మంత్రని జూచి) మంత్రవరా మహత్మా అగ్నినేతమయా
జ్ఞ ప్రకాశముగావించెదము,

[రాజుజ్యోతిష్కులువదనుడు కోర్డు,

రాజు, వ॥ జ్యోతిష్కులనుజూచి,

తే॥ గీ॥ జ్యోతిషంబునుమీరునుజూచివేగ!

దెలియజెప్పుడినాకునులేటగాను!

అద్దమందునబాడగ అద్భుతముగ!

శిరిసుకంపించదాయెనీచిత్రమేమి॥

వ॥ జ్యోతిష్కులారా గడచిన రాత్రి నొకచెడ్డకలగంటరి దాని నిజం
బుదెలియుటకై అద్దమందునజూచితి నందుశిరంబులేకయే - మొం
డెంబుగానించే-నిందుకు ఫలంబుజెప్పుడు.

జ్యోతిష్కులు, వ॥ రాజును జూచి రాజోత్తమా యెవనికి శిరంబు లేక
కనుపించునో నట్టివానికి నేచుదినమలయందు మరణము
గలుగునని సామద్రీక శాస్త్రమునందు పెద్దలు వక్కా
ణించియుండిరి నిదియునుంగాక,

తే॥ గీ॥ జాయతేమరణమనుచునుజెప్పుకొన్న!

మెరిగియుండిమీరునుమేలుగాను!

గాననీపుత్రీపెండ్లియుకడురయమన!

జేయుముదముననీపుభూజనులబొగడు!

వ॥ వోరాజోత్తమా జాయతే మరణందృశంబని సంతవారికైన మరణం
ముసిద్ధమన్నచుట నందరికె దెలియవుగినదే కదా - మీకుమాత్రేము

వివాహముగావించి యావ హోస్సవము మీకన్నులారా చూడుడు
నేటిదినంబె నన్నికార్యములకు - ననుకూలముగానున్నది నిందుకమీ
యిష్టప్రకారము-గావింపుడు.

రాజు, ప॥ (జ్యోతిష్కులనుజూచి) వోజ్యోతిష్కులారాఅటులయినతగినయ
ల్లని మీరేవిచారింపుడు.

జ్యోతిష్కులు, ప॥ రాజునుజూచి.

తే॥ గీ॥ చంద్రహాసునికేమ్మ నీచంద్రవవన।
వాడెసీసోత్తుకహాడువాస్తవముX।
వాడేయిల్లుడునీకునువాస్తవముX।
పెండ్లిజేయుమువేగమేప్రీతితోను॥

ప॥ ఓరాజోత్రమా యీ పట్టణంబున చంద్రహాసుండను, వాడు నీసో
త్తునుగైకొన దగినవాడు - వాడేయిల్లుడు వానిం గొనివచ్చి - అ
తిశీఘ్రముగా పెండ్లిజేయుడు యింకమేమెగదము.

(జ్యోతిష్కులువెళ్ళుచున్నారు.)

రాజు, ప॥ (మంత్రినిజూచి.)

ఉ॥ యీదినమందురాజ్యమునునిచ్చియువేసెద జూడుమిప్పుడే।
పోదునుకాననంబునకుభోగములన్నియుమానివేసెతిక్।
వాడులుయేలనాకుమరివారివతోగోరితిమాధవాచ్యుతుక్।
మోదముతోను తేండిటకుమద్దలయల్లనిచంద్రహాసునిక్॥

ప॥ వోమంత్రివరా నేను యీదినమే రాజ్యమునుండి తొలగవలయునని-
నిశ్చయముజేసుకొంటిని - చంద్రహాసునియొక్క - సద్గుణసత్కృ

త్యములను నేను విన్నంతట నారాజ్యము పరిపాలింప వాడేతగిన
వాడని నాకుచోచుచున్నది, కావున నీవీక్షణమేపోయి చంద్రహాసుని
అతీశ్రమముగానానగరిక తోడితెచ్చువేగమేహము,

రాజు, ప|| (సేవకునిజూచి) వారేసేవకా వనపట్నంబంతయు పచ్చతితో
రణంబులతో శృంగారముగావింపుడు,

సేవకుడు, ప|| (రాజునుజూచి) చిత్తమునాలాగే గావించెదము.
(చంద్రహాసుడు నైవేద్యముగొని పోవుచుండగా,)

మదనుడు, ప|| (చంద్రహాసునిజూచి) వోచంద్రహాసా నీవెంత మాత్రమును
కాలవిలంబనముచేయక - రాజునగరికేపోవలసిన యావశ్య
కమైయున్నది - నీకుమాటుగా యీ నైవేద్యమును నేనుదీ
సుకొనిపేయి దుగళకుసుమర్పించెదను నాచేతికమ్ము.

(అని తానుతీసుకొని.)

(మదనుడుపోవుచు) స్వగతం,

ప|| ఆహాయేమి ఒక గడ్లగూడ తటాలున నాతలమీదవ్రాలెను-రెండు
పిల్లులు జగడమాడుచు - నాకడ్డముగాబోయెను - కారణములేక
యే నాకన్నులనుండి నెత్తురు బొట్లుపడెను - యీ అవుశేషములు
చూడనాకుభయముకలుగుచున్నది-దుర్లభుండైన - నాభావమరిదికేమే
గుఱించియే తోచుచున్నది-దుర్లభుండైన - నాభావమరిదికేయే
కొఱతయు గలుగు కుండుగాక - యేదేనియు గలుగునేని అదివా
నికే మారుగా - నాకుసంభవంప వలయునని భగవంతుని ప్రా
ధింపచెదా?

కం వె ని డ్రా మా.

౩౫

శాంతసుఖనిరంతరం అనువణ్ణమెట్టు

కరుణించి బ్రోవరావడేర - కామ సంహ్వరా॥ దరిజేర్చునీవేది

కుండాదారీజూపరా॥క॥

నందివాహనరూఢ - నాగేంద్రధూషణా । అంధకాసురహం

ర కానక నాదరించరా॥క॥

ధరను మంగళాద్రిపురా । ధామవాసకా । కరుణాతో మల్లే

శ్వరాననుకావజేమిరా॥క॥

(అవినుతీంపుచుదుగఁగుడికేటోయిన మదనుని సూనరులు ఖండించుట.)

(రాజుచంద్రహాసుడు ప్రధానులు)

రాజు-(చంద్రహాసునిజూచి)

తే॥ గీ॥ చంద్రహాసుడయిపుడునీపుచెలువముగను॥

భూషణంబుధరించుబాధలుమెచ్చ॥

నాదుమకుటమొసెచ్చెదమోదమునను॥

వీపురాజ్యముపాలించునికశమీద॥

రాజు॥ వ॥ (చంద్రహాసునిజూచి) వోచంద్రహాసా నిదిగో నాకిరిటంబునన్
శిరంబునధరించుకొనుము;

(పరివారముతోరాజు)

రాజు, వ॥ (పరివారకులనుచూచి)

క॥ యీశురాజుగజేసితి॥

యీతనితోకలిసిమొసేయిచ్చుడుమీరుక॥

చంద్రహాసనాటకము.

యీతనివాక్యముచినుచును!

యీతనిప్రేమించవలయున్నట్లుముతోనూ॥

ప॥ వోయిపరివారకులారా యీభాగ్యవంతునికి నాకోమాత్రైయగుజం
పకమాలిని- నిచ్చివివాహం బొనర్చితిని - నీతనిమీకురాజుగాజేసితిని-
వీనుమీకును వీనియేలుబడిక్రిందికాపులును - యందరును చక్క-గాజి
వింతురుగాకయనిదీవించితి,

పరివారకులు॥ప॥ (రాజును జూచి) వోరాజోత్తమా చంద్రహాసుని మాకు
రాజుగా జేసివందున మేముపరమానంద భరితాంతరం
గులమై యంగీకరించితిమి మాకు *యేయొక్క- శిరత
యరులేదు.

(యంతలోమంత్రివచ్చి.)

మంత్రి ప॥ (చంద్రహాసుని చూచి) వో చంద్రహాసా నాకుమారు డెవట
నుండెను,

చంద్రహాసుడు, ప॥ (మంత్రిని జూచి) మహత్మా నాజేనన్న నయివేద్య
ముగొనిభావగారుదుగఁగుడికిబోయెను,

మంత్రిఅశ్చర్యముతో,

ప॥ అహదుగఁగుడికిబోయెనా-యెంత మోసమువచ్చెను.

అని దుగఁగుడికిబోయి అచ్చటపడియున్న కుమారునిం చూచి దుఃఖ
ముతో॥

ద్వీ ప ద,

యెంతమోసమువచ్చెయెరుగాకపోతి!

యింతాలోనీచావుయిటువచ్చు పెరుగ!

తలచినకార్యము దైవమిట్లుజేసె!

యిలలోననేబ్రతికినేమిశేయుదును॥

ప. హాకుమారా మదనాఖ్య నీకంత అకారణమృత్యువు సంపాద్యమా యెను, పట్టరాని యిహకాచే చందహాసుని తండ్రెయైన ఆకుళిందు నిపై మిగులకోపించి వానినివారితోటి వారిని జెరసాలయిండుబెట్టించి, వానియధికారమును, సొత్తును, మఱియొకరికిని యధీనము చేసినది గాక కుళిందుని క్రిందికావులనెల్లగొట్టి మిక్కిలిహింసజేసి, వాని స్వీకృతపుత్రుడగు చంద్రహాసుని సహితము చంపించెదనని యధికానందముతో నున్నివాడ, యింతమోసము వచ్చుట యెరుగనైతిగదా, యారాజ్యమున కధికారి నీవేననుకుంటి, నేనాకటిదలంబు దైవంబాకటితలించె, యింకనేనెవ్వరిజూతు, నిందలపాలైతిగదా, నే బ్రతికి నెవ్వరిరక్షింతు, యీఖడ్గముచేనేనుమృతిబొందెద (అనిపడిపోవలెను.)

చంద్రహాసుడు (దుఃఖముతో)

ద్వి ప డ,

శంకరసీవునా సంకాటము బాప

యింకానీకృపరాదు యేమిశేయుదును

మాషయభావయు మరణమునొందె

కామసంహ్వరవేగ కరుణించిబ్రోవు॥

ప॥ హాశంకరా జగద్రతుకా, నేజన్మించినదాదిగా పడరాని యిడుము లకబడి, నేటికి ధన్యుడనైనాడనుగదా యనిజ్ఞానంబున మిగుల నల్ల సముచేసుండ, ఇట్టి కాలమున నాకుపకారముజేసిన బావమతిది యగు మదనదు, అకాలమృత్యువు సమీపించి మృతిబొందెను, యా కారణంబు మామగారుదెలుసుకొని ఇట్టి ముద్దులతనయందు చచ్చి పడియుండ నేనుబ్రతికినఫలమేమని తానును మరణమునొందినవాడా యెను యింకనేను యీఖడ్గముచేమృతిబొందెదను,

(ఇంతలోవిషయం చంద్రహాసుని హస్తము తిప్పట్టుకొని.)

౧౦ చంద్రహాసనాటకము.

విషయ, వ॥ (చంద్రహాసనబాచి) ఓపాణేశ్వర నాజనకసోదరాదులను
దుర్గాదేవినిస్తోత్రముజేసి సజీవులజేసెదబూదుము,
చంద్రహాసనము, వ॥ (విషయనుబాచి) ఓప్రాణనాయక నీవతిశీఘ్రముగా
దుర్గాదేవినిస్తోత్రముజేసి సజీవులజేయుము,

విషయ, వ॥ (దుఃఖముతో) నాధా తమయాజ్ఞప్రకారము దుర్గాదేవినిస్తోత్ర
మాచేయుచున్నదాన యంతరంగమున చింతనొందకుము.

(విషయదుర్గాదేవిని దసమనంబుననిడుకొని స్తోత్రముజేయుట.)

చందకము.

నీమన్మహాదేవు రాణిభవాణి స్యోకశ్యాణి శర్వాణి దాత్రాయణీ
శూలపాణీ పృథ్వీశోచివోసీలవేణీ లనతీరవాణి శివాశాంకరీరాజ
రాజేశ్వరీ గౌరీశాంకరీ కాళికంకాళి రాజీవనేత్రీ కళ్యాణగా
త్రీ మహాదైత్యజైత్రీ సగాధీశపుత్ర స్ఫురదివ్యమాణిక్య దీపప్రభా
త్పుల్లకంజాత కేయూరహారాంగరాది జ్వలద్భూషణా వ్రాతకౌ
మారిమాహేశ్వరీ వారసింసీ రమావైష్ణవీ దుర్గ కాత్యాయనిపా
ర్వతి నీదుసామాఘ్యమెన్నంగ బ్రహ్మదుర్గా శేష భాషాదులుక
బాలరే నెంతదానక బ్రహంసంపనోయాదిశైక్తి పరంజ్యోతి నీసన్ని
ధిక ప్రాణముక బాసియుచ్చిష్టి మజ్జకుగ్ధ సోదరుకవేగ జీవంబు
లుకనిచ్చి గాపాడుమో కాళికాదేవి నేజేయునేరంబులుక గాచి
నన్నేలిరక్షింప నీభారమొత్తల్లి సద్భక్తమందారవల్లి నమస్తే నమస్తే
నమః.

(ఇట్లువిషయస్తోత్రముజేయ కాళికాదేవిప్రత్యేక్షమై,)

కాళికాదేవి, వ॥ (విషయనుబాచి) ఓవిషయా నీవిమరమ్ము నివంతగాపా
ధింఁచినావుగనుక నీకుప్రత్యేక్షమైతి నీయభీష్టముకోరుము
యిచ్చేద,

విషయ, వ॥ (సంతోషముతో) ఓజరని నీసన్నిధియందు మృతులైయున్న మజ్జ
నకసోదరులను సజీవులజేయుము నిదియేవాద్యభీష్టము.

కాళికాదేవి, వ॥ (విషయనుబాచి) ఓవిషయా నీవీపాణియంబు గా

పోయి నీజనకసోదరుల మీదజల్లుము వారు సజీవుల
వున్నారు.

(విషయ జనకసోదరులమీద జలంబుజల్లుబు,)

మంత్రి, వ॥ విషయనుజూచి ఓపుత్రి నీకతమున మృతులమైచమేము సజీవుల
మైకిమి నీకమీదమీసను ప్రభోగభాగ్యములకల్గివర్ధిల్లుడు,

౪౦ చంద్రహాసనాటకము.

మంత్ర, వ॥ (చంద్రహాసునిబూచి) ఓచంద్రహాసా నేనీకొనర్చిన నవకారం
 బు నీమనంబుననుంచక సమస్త భోగభాగ్యములుగల్గె వర్తిల్లుము,
 చంద్రహాసుడు, వ॥ చిత్తము తమయాజ్ఞప్రకారము ప్రవర్తించెద.
 అనియందలువెళ్ళుచున్నారు,

మంగళహారతి.

మంగళంభవతుమహేశశంకరా । అంగజాహరశ్రధు । జంగ
 భూషణ౯॥ మ॥ .

పాలలోవనిసుందరాంగా । పార్వతీశ్వరా । నీలకంఠాత్రిపుర
 హరణ౯॥ నిర్మలాత్మకా॥ మ॥

ధరణుమంగాళాత్రిపురా । ధామవాసకా । వరమల్లేశ్వనిర్వికా
 రా । వాసవార్చితా॥ మ॥

గద్య.

ఇది, శ్రీపరమేశ్వర పాదారవింద నిష్కండమకరందపానానంద
 తుండిల మానసేందిందిరుండును శ్రీమద్భారత ఋషీనగో
 త్రా పస్తంభ సూత్ర పవిత్ర శ్రీమద్గంజివంశ ప
 యః పారావార రాకా నిశాకరుండగు
 కనకయాత్రుపౌత్ర నారసింహ్వ
 పుత్ర బుధజనవిధేయండు
 నగు నాగయ్యకవిచే
 రచింపబడిన

చంద్రహాసనాటకము.

సంపూర్ణము.

